

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2017

Petra Krejčí

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Ústavní výchova ve Výchovném ústavu Obořiště

Institutional education in the educational institution Obořiště

Petra Krejčí

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.

Studijní program: Speciální pedagogika (B7506)

Studijní obor: Speciální pedagogika

2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Ústavní výchova ve Výchovném ústavu Obořiště* vypracovala samostatně pod vedením vedoucího práce za použití v práci uvedených zdrojů a literatury. Také prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 21. 04. 2017

.....

podpis

Poděkování

Především bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, paní Doc. PaedDr. Evě Šotolové, Ph.D., za cenné rady, za vedení práce a pomoc při jejím zpracování a také za podporu, kterou mi poskytla při vypracovávání celé práce.

Dále bych chtěla poděkovat Výchovnému ústavu Obořiště za jeho spolupráci při vypracovávání mé práce, především panu etopedu Bc. Viktoru Cinovi, který mi byl po celou dobu nápomocen. Velice mu děkuji za vstřícný přístup a přínosné rady, které mi poskytl.

V neposlední řadě bych velice ráda poděkovala celé mé rodině a přátelům, kteří mi byli po celou dobu velkou oporou.

ANOTACE

Hlavním cílem práce je zmapování ústavní a ochranné výchovy ve Výchovném ústavu, střední škole a školní jídelně Obořiště. Dalším cílem je zjišťování nejčastějších důvodů umístění klientů v etopedickém zařízení.

V úvodní části jsou popsány základní terminologické pojmy, které souvisí s oblastí ústavní a ochranné výchovy. V dalších kapitolách bakalářské práce jsou prezentovány cílové skupiny etopedie, důvody nařízení ústavní výchovy a typy zařízení, ve kterých se ústavní a ochranná výchova vykonává. Závěrečná část práce se zaměřuje na Výchovní ústav Obořiště. Soustřeďuje se na ústavní a ochrannou výchovu v tomto zařízení, možnosti vzdělávání a charakteristiku celého komplexu.

V praktické části byly pro kvantitativní výzkum použity dotazníky. Pomocí nich se zjišťovaly informace o příčinách umístění klientů ve výchovném ústavu. Informace o školském zařízení byly charakterizovány pomocí materiálů a vnitřních dokumentů ústavu.

KLÍČOVÁ SLOVA: Ústavní výchova, Výchovní ústav, Poruchy chování, Výchovní skupina, Školské zařízení, Ochranná výchova

ANNOTATION

The main aim of this bachelor work is mapping the institutional and protective education in Educational institute, high school and in cafeteria Obořiště. Another objective is insisting the most common reasons location of clients in ethopedic device.

In the first part it is described the basic terminology related to the area of institutional and protective care. In other chapters of this thesis the ethopedics target groups are presented, the reasons or institutional care and types of devices in which institutional and protective education is running. The final part focuses on the Educational Institute Obořiště. It focuses on institutional and protective care in this facility, training opportunities and characteristics of the complex.

In the methodological part the questionnaires were used for the quantitative research. Using them the causes of clients' placement in an educational institution are ascertained. Information about the school facilities were characterized by materials and internal documents of the Institute.

KEYWORDS: Institutional care, Educational institute, Behavioral disorders, Educational group, School facility, Protective care

OBSAH

1. ÚVOD.....	8
2. ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE	9
2.1 Poruchy chování.....	9
2.2 Klasifikace poruch chování.....	10
2.2.1 Medicínské hledisko poruchy chování	10
2.2.2 Dimenzionální hledisko poruchy chování	11
2.2.3 Sociální hledisko poruchy chování	11
2.2.4 Školské hledisko poruchy chování	12
2.3 Výchovná skupina.....	12
2.4 Rodinná skupina.....	13
2.5 Ochranná výchova.....	13
2.6 Druhy opatření	14
2.6.1 Výchovná opatření	14
2.6.2 Ochranná opatření	14
2.6.3 Trestní opatření	15
3. ZÁKLADNÍ CÍLOVÉ SKUPINY ETOPEDIE	16
3.1 Děti v riziku – Koncept „At-risk Youth“	16
3.2 Děti s problémy v chování a s poruchami emocí a chování.....	16
3.3 Děti s poruchami emocí a chování	17
4. ÚSTAVNÍ VÝCHOVA.....	18
4.1 Důvody pro nařízení ústavní výchovy.....	18
4.2 Typy zařízení pro výkon ústavní výchovy	19
4.2.1 Dětské zdravotnické domovy pro děti do 3 let věku	19
4.2.2 Školská zařízení	20
4.2.3 Zařízení sociálních služeb.....	23
4.2.4 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	23
5. VÝCHOVNÝ ÚSTAV, STŘEDNÍ ŠKOLA A ŠKOLNÍ JÍDELNA OBOŘIŠTĚ .	25
5.1 Historický vývoj zařízení.....	25
5.2 Deskripce školy.....	25
5.3 Deskripce výchovně vzdělávacího procesu	26
5.4 Deskripce vzdělávacího procesu.....	28
5.5 Projekt „Domeček“	29

5.6	Projekt „Střecha – Byt“	30
6.	VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	32
6.1	Metody a cíle výzkumu	32
6.2	Metodický postup	32
6.2.1	Výzkumný předpoklad.....	32
6.2.2	Metoda sběru dat	32
6.2.3	Charakteristika výzkumného souboru	32
7.	ZPRACOVÁNÍ DAT	33
8.	ZÁVĚR ŠETŘENÍ	47
9.	ZÁVĚR.....	49
10.	SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	51
11.	SEZNAM PŘÍLOH.....	53

1. ÚVOD

„Etopedie je mladý obor, který se začal profilovat jako samostatná disciplína speciální pedagogiky na konci 60. let minulého století. Název etopedie pochází z řeckého slova „ethos“ (mrav) nebo „éthos“ (zvyk). Ve volném překladu jde o výchovu a vzdělávání směřující k nápravě chování a jeho zvyků (zvyklostí chování)“ (Vojtová, 2009, s. 9).

V bakalářské práci s názvem *Ústavní výchova ve Výchovném ústavu Obořiště* se pokusíme přiblížit problematiku, která se týká klientů s poruchami chování, kteří jsou umisťováni do výchovných ústavů. Dle mého názoru je lidská populace často nedostatečně informovaná o mladistvých s problémy v chování nebo s poruchami chování a na základě této neinformovanosti vznikají vůči těmto dětem (mladistvým) různé předsudky, které jsou ve většině případů negativní. Z tohoto důvodu bych byla velice ráda, kdyby tato práce přispěla k pochopení této problematiky a porozumění problémům mladistvých, kteří se ocitli v ne zrovna lehké životní situaci.

V úvodní části práce se seznámíme s terminologickými pojmy souvisejícími s ústavní a ochrannou výchovou. Pojmy jsme zpracovali na základě aktuální legislativy. Dále se zaměříme na základní cílové skupiny etopedie. V další kapitole rozebereme, jaké mohou být důvody nařízení ústavní výchovy. Informace jsme čerpali především z občanského zákoníku. Jedna z nejrozsáhlejších kapitol se věnuje typům zařízení pro výkon ústavní výchovy. Podrobněji rozebereme dětské zdravotnické domovy pro děti do 3 let věku, školská zařízení, zařízení sociálních služeb a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Analytická část práce se věnuje konkrétnímu etopedickému zařízení a to Výchovnému ústavu, střední škole a školní jídelně Obořiště. Jako zdroj informací jsme použili Výroční zprávu, Vnitřní řád a Minimální preventivní program ústavu. V závěrečné části práce jsme se pomocí dotazníků pokusili nastínit, jaké jsou nejčastější důvody, které vedou k umístění klientů do výchovného ústavu.

2. ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE

2.1 Poruchy chování

Poruchy chování chápeme jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku nebo na úrovni svých rozumových schopností. Příčiny vzniku poruch chování mohou být různé, většinou jde o multifaktoriální podmínění. Mezi nejčastější faktory patří vliv sociálního prostředí, geneticky podmíněné dispozice a oslabení nebo porucha centrální nervové soustavy. „*Při diagnostice poruch chování je potřebné postupovat s opatrností a důsledně diferencovat příčiny, které odlišují sociálně či psychicky podmíněné poruchy chování od specifických poruch chování, které zapříčinil např. syndrom ADHD, nebo od přirozených výkyvů v chování typických pro některá vývojová období či výjimečné situace v životě člověka (např. období vzdoru, období puberty a adolescence apod.)*“ (Slowík, 2007, s. 135).

Typy poruch chování:

- lhaní: chápeme jako způsob úniku z osobně nepříjemné situace, kterou dítě nedovede řešit jinak
- záškoláctví: často je spojeno s negativním postojem ke škole; může být také reakcí na prospěchové selhání
- impulzivní útoky: zkratková reakce na nezvládnutou situaci ve škole nebo doma
- chronické útoky: opakované, plánované, připravované a většinou vyplývají z dlouhodobých problémů
- toulání: je charakteristické dlouhotrvajícím opouštěním domova, většinou navazuje na útoky
- krádeže: porušení normy respektu k vlastnictví jiné osoby, omezení jednoho z práv druhého člověka nebo společnosti; charakteristická je záměrnost tohoto jednání
- agresivní poruchy chování: nepřiměřený prostředek k uspokojení nějaké potřeby; ve většině případů se jedná o šikanu (Vágnerová, 2004)

2.2 Klasifikace poruch chování

2.2.1 Medicínské hledisko poruchy chování

„Klasifikační hledisko poruchy chování vychází z WHO (World Health Organisation, česky Světová zdravotnická organizace, ve zkratce SZO), z Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN), též ze standardů Americké psychiatrické asociace“ (Kaleja, 2013, s. 70).

Mezinárodní klasifikace nemocí 10. revize – F90 – F98

„Hyperkinetické poruchy (F90)

- *Porucha aktivity a pozornosti (F90.0)*
- *Hyperkinetická porucha chování (F90.1)*

Poruchy chování (F91)

- *Porucha chování ve vztahu k rodině (F91.0)*
- *Nesocializovaná porucha chování (F91.1)*
- *Socializovaná porucha chování (F91.2)*
- *Porucha opozičního vzdoru (F91.3)*

Směšené poruchy chování a emocí (F92)

- *Depresivní porucha chování (F92.0)*
- *Jiné smíšené poruchy chování a emocí (F92.8)*

Emoční poruchy se začátkem specifickým pro dětství (F93)

- *Separační úzkostná porucha v dětství (F93.0)*
- *Fobická úzkostná porucha v dětství (F93.1)*
- *Sociální úzkostná porucha v dětství (F93.2)*
- *Porucha sourozenecké rivalryity (F93.3)*
- *Jiné poruchy emocí (F93.8)*

Poruchy sociálních funkcí se začátkem v dětství a dospívání (F94)

- *Elektivní mutismus (F94.0)*
- *Reaktivní porucha příchyllosti (F94.1)*
- *Desinhibovaná porucha příchyllosti (F94.2)*

Tiky (F95)

- *Přechodná tiková porucha (F95.0)*
- *Chronická motorická nebo vokální tiková porucha (F95.1)*
- *Kombinovaná tiková porucha – Tourettův syndrom (F95.2)*

Jiné poruchy chování a emocí se začátkem obvykle v dětství a dospívání (F98)

- *Neorganická enuréza denního či nočního typu (F98.0)*
- *Neorganická enkopréza (F98.1)*
- *Porucha příjmu jídla v útlém dětském věku (F98.2)*
- *Pika (F98.3)*
- *Poruchy se stereotypními pohyby (F98.4)*
- *Koktavost (F98.5)*
- *Breptavost (F98.6)*“ (ÚZIS ČR, 2014)

2.2.2 Dimenzionální hledisko poruchy chování

Užívá se v psychologii a speciální pedagogice především v anglicky mluvících zemích. „*Sleduje, jaký stupeň poruchy odpovídá daným projevům chování, jaká je hloubka poruchy a jak je chování jedince výrazné a odlišné od běžného chování*“ (Vojtová, 2009, s. 65). Dimenzionální klasifikace dělí poruchy chování a emocí do čtyř skupin podle základních vzorců v chování dětí a mladistvých:

- poruchy chování: nezodpovědnost, vzdorovitost, ničení věcí, verbální a fyzická agrese, negativismus, odmítání autority
- osobnostní problémy, psychické problémy: sociální uzavřenost, úzkost, stydlivost, izolace, senzibilita
- nevyzrálост: pasivita, lenost, roztržitost, problémy s pozorností, denní snění
- socializovaná agrese: identifikace s delikventní skupinou, skupinové záškoláctví, skupinová agrese, skupinová loupež (Vojtová, 2009)

2.2.3 Sociální hledisko poruchy chování

Společenské hledisko je odborníky považováno za zastaralé. „*Kritériem členění fenoménu poruchy chování v tomto kontextu se stává hodnocení podle kritéria společenské závažnosti a jejího stupně*“ (Kaleja, 2013, s. 82). Členění podle stupně závažnosti, obsahu a forem je následující:

Chování disociální je nespolečenské a nepřiměřené, ale zvladatelné vhodnými pedagogickými postupy. Nejčastěji se vyskytuje v rodinné či školní výchově. Jedná se o menší výkyvy a nesoulady s běžnými zvyklostmi společenské normy. Patří sem kázeňské přestupky proti školnímu řádu, neposlušnost, lži a vzdorovitost.

U **chování asociálního** je již viditelný rozpor se zvyklostmi společenské morálky a chybí sociální citění dítěte. Tím jak jedinec jedná, většinou škodí nejvíce právě sám sobě. K asociálnímu chování řadíme toulky, útky, záškoláctví, sebepoškozování, toxikomanii, lži, krádeže a patologické hráčství.

Chování antisociální má povahu protispolečenského jednání, které poškozuje jedince, jeho okolí, společnost, ohrožuje majetek, život i hodnoty. Náprava se provádí ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy. K tomuto chování řadíme veškerou trestnou činnost, loupeže, krádeže, vandalství, zabití, vraždy, sexuální delikty, násilí, agresivitu a organizovaný zločin. Také sem můžeme zařadit gamblerství a toxikomanii (Slomek, 2010).

2.2.4 Školské hledisko poruchy chování

Pedagogické hledisko se využívá především v pedagogické praxi a je spojováno s konfliktem, násilím a závislostí:

- poruchy chování, které vyplývají z konfliktu: záškoláctví, lhaní, krádeže
 - poruchy chování související s násilím: agrese, šikana, loupeže
 - poruchy chování spojené se závislostí: toxikomanie, závislost na automatech
- (Vojtová, 2009)

„Z pedagogického pohledu je nezbytné mít na paměti, že porucha emocí a chování ovlivňuje možnosti rozvoje, vzdělávání i pracovního zařazení. Proto je nutné poskytnout těmto jedincům kompetentní podporu s cílem co nejmenšího omezení v jejich perspektivách“ (Vojtová, 2009, s. 68).

2.3 Výchovná skupina

Je základní organizační jednotka pro práci s dětmi v diagnostickém a výchovném ústavu. V diagnostickém ústavu tvoří skupinu nejméně 4 a nejvíce 8 dětí a ve výchovném ústavu tvoří skupinu nejméně 5 a nejvíce 8 dětí. Ve výchovném ústavu může být v jedné budově nejvíce 6 výchovných skupin. Do těchto skupin se děti řadí

s ohledem na jejich výchovné, vzdělávací a zdravotní potřeby. Ve středisku výchovné péče může výchovná skupina počítat nejméně 6 a nejvíce 8 klientů a v jedné budově střediska lze zřídit nanejvýš 3 výchovné skupiny (Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, § 4).

2.4 Rodinná skupina

Rodinná skupina je základní organizační jednotka pro dětský domov a dětský domov se školou. V dětském domově tvoří skupinu nejméně 6 a nejvíce 8 dětí a v dětském domově se školou nejméně 5 a nejvíce 8 dětí. Děti nejsou do skupiny zařazeny podle věku nebo podle pohlaví – nejdůležitější totiž je nastínit jim v rámci možností model přirozeného domácího a rodinného prostředí. Sourozenci se většinou zařazují spolu do jedné rodinné skupiny. V dětských domovech lze zřídit v jedné budově či více budovách nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin (Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, § 4).

2.5 Ochranná výchova

Ochrannou výchovu ukládá soud v občansko-právním řízení, pokud dítě mezi 12. – 15. rokem věku spáchá čin, za který lze podle trestního zákona uložit výjimečný trest. Výjimečný trest je trest odnětí svobody nad 20 až 30 let nebo trest odnětí svobody na doživotí. V trestním řízení je uložena ochranná výchova mladistvému mezi 15. – 18. rokem věku, a to v tom případě, pokud ochranná výchova splní podle rozhodnutí soudu svůj účel lépe než uložení trestu odnětí svobody. Ochranná výchova trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje její účel. Nejdéle však může trvat do 18 let, výjimečně do 19 let věku (Kaleja, 2013).

„Soud pro mládež může mladistvému uložit ochrannou výchovu, pokud:

- o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije*
- dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána*
- prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy*
- nepostačuje uložení výchovných opatření“ (Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, § 22).*

2.6 Druhy opatření

2.6.1 Výchovná opatření

Výchovná opatření jsou mladistvému uložena při upuštění od trestního opatření nebo podmíněném upuštění od trestního opatření. Měla by být upřednostňována před ukládáním dalších opatření, které představují výraznější zásah do práv dítěte. „*Výchovná opatření lze uložit nejdéle na dobu současně stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého opatření; jsou-li ukládána samostatně nebo vedle jiného ochranného nebo trestního opatření, lze je uložit nejdéle na dobu tří let*“ (Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, § 15). Těmito opatřeními stát reaguje na aktuální životní situaci dítěte, jeho osobnost, poměry v rodině a rodinné faktory, které sehrály roli v rámci etiologie jeho trestné činnosti. Důležitý je individuální přístup soudu při řešení složité situace každého jedince. Výchovná opatření usměrňují způsob života mladistvého, a podporují tím tak jeho výchovu. Mladistvým ukládá zákon právě tato výchovná opatření:

- dohled probačního úředníka
- probační program
- výchovné povinnosti
- výchovná omezení
- napomenutí s výstrahou (Firstová, 2014)

2.6.2 Ochranná opatření

„*Ochranná opatření jsou zvláštním právním následkem provinění spáchaných mladistvými pachateli, jež znamenají citelný zásah do práv a osobní svobody jedince, vůči kterému jsou aplikována*“ (Firstová, 2014, s. 174). „*Zákon o soudnictví ve věcech mládeže připouští uložení těchto ochranných opatření mladistvým pachatelům:*

- *ochranná výchova*
- *ochranné léčení*
- *zabezpečovací detence*
- *zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty*“ (Firstová, 2014, s. 174).

Hlavním účelem ochranných opatření je ochrana společnosti před dalším pácháním provinění a kladné ovlivnění duševního, mravního a sociálního vývoje mladistvého

pachatele. Stát těmito opatřeními reaguje na trestnou činnost páchanou osobami v důsledku psychického onemocnění nebo stavu vyvolaného duševní poruchou. Dále touto formou reaguje na vývojové zvláštnosti dospívání, popřípadě na vývojové poruchy chování osob adolescentního věku, které se velmi často vyskytují společně s poruchami socializačního procesu, a ty poté mohou vyústit v různé formy delikventního jednání. U tohoto druhu opatření klademe důraz především na složku terapeutickou, výchovnou, zabezpečovací a sociální (Firstová, 2014).

2.6.3 Trestní opatření

Soud přistupuje k nejpřísnějšímu z opatření, pokud v konkrétním případě nepostačuje uložení ochranného nebo výchovného opatření. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže definuje tyto druhy trestních opatření:

- obecně prospěšné práce
- peněžitě opatření
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
- zákaz činnosti
- vyhoštění
- domácí vězení
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
- podmíněné odnětí svobody
- odnětí svobody nepodmíněně

V případě nutnosti uložení trestních opatření mladistvým pachatelům by měly být preferovány ty druhy, jež nejsou spojeny s odnětím svobody. Pro tyto druhy trestu užíváme pojem alternativní tresty. Alternativní trest je trest, který je soudce oprávněn uložit v případě, ve kterém by byl jinak pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody (Firstová, 2014).

3. ZÁKLADNÍ CÍLOVÉ SKUPINY ETOPEDIE

3.1 Děti v riziku – Koncept „At-risk Youth“

„Koncept „At-risk Youth“ = Děti v „riziku“ vymezuje děti, které mají cestu k dospělosti plnou překážek a úskalí, plnou rizik. V jejich důsledku se socializace vyvíjí rizikově nebo je dokonce blokována. Koncept „At-risk Youth“ sleduje tato rizika, vymezuje jejich dopady a ukazuje na způsoby minimalizace jejich negativních vlivů“ (Vojtová, 2009, s. 72). Rizika rozdělujeme na:

Rizika na cestě dítěte k dospělosti: rizika, která jsou spojená s vývojem dítěte do dospělosti

Rizika spojená s osobností dítěte: sem řadíme rizika, která jsou spojená s individualitou dítěte a váží se na jeho fyzickou a psychickou konstituci a sociální zkušenost (nedonošenost, chronické onemocnění, obtížný temperament, malé sociální dovednosti, obdiv k násilí, život v institucionální péči)

Rizika spojená s rodinou dítěte: do této skupiny rizik řadíme systém rodiny, fungování systému rodiny, chování rodičů a výchovný styl

Rizika spojená se společností: mezi tato rizika řadíme např. hustotu zalidnění a životní podmínky, násilí a kriminální činnost v okolí, kulturní normy, válečné konflikty nebo sociální a kulturní diskriminaci

Rizika spojená se školou: k této skupině rizik patří např. školní neúspěch, slabá vazba na školu, šikana, sociální izolace, nevhodné kázeňské prostředky (Vojtová, 2009)

3.2 Děti s problémy v chování a s poruchami emocí a chování

Správné rozlišení problémového chování od poruch chování je velmi důležité, a to z několika důvodů. Předchází zbytečnému nálepkování dětí, jejichž problémy nejsou zdaleka tak závažné, předchází zbytečnému vylučování jedinců z jejich přirozeného sociálního prostředí a vede zařízení ke včasnému kontaktování odborníka, který by mohl předejít celkovému zhoršení dítěte.

Jedinec s problémy v chování normy nenarušuje úmyslně, o svých problémech ví a snaží se je odstranit. Narušení normy je výsledkem konfliktu mezi vnějšími požadavky a vnitřními potřebami dítěte. Tyto problémy jsou většinou krátkodobé,

anebo se objevují v určitých periodách. Důsledkem bývají nezvládnutelné konflikty se sociálním okolím. Jako kompenzace nežádoucího chování dítěte slouží speciálně pedagogické metody, které navozují nové modely chování a ty by dítěti měly umožnit přiměřené naplňování jeho potřeb (Vojtová, 2009).

3.3 Děti s poruchami emocí a chování

„Bower ukazuje na vývoj problémů v chování dítěte v souvislostech impulzů a signálů z vnějšího okolí, intenzity problému a odolnosti vůči intervenci“ (Vojtová, 2009, s. 83). Podle Bowera existuje pět stupňů vývoje poruchy emocí a chování podle intenzity problémovosti:

Dítě reaguje svým chováním na problémy denního života, vývoje a získávání životních zkušeností. Reaguje zcela přiměřeně, umí se ovládat a koriguje své reakce. Tyto problémy v chování odpovídají věku dítěte a prostředí, ve kterém se pohybuje.

Dítě svým chováním reaguje na krizové životní situace, jako je např. těžká nemoc v rodině, rozvod rodičů, smrt v jeho blízkém okolí nebo narození sourozence. Chování dítěte se změní a ve svých reakcích působí odlišně než jindy, ale po vyhodnocení momentální životní situace se dá jeho chování vysvětlit.

Dítě se vymyká chování, které se od něj očekává. Způsobuje to neschopnost přizpůsobovat se podmínkám. Jeho problémy může prohlubovat např. změna školy, časté střídání učitele nebo stěhování.

Dítě má zafixované a opakované nevhodné chování, které se při dobré školní docházce dá ovlivnit a korigovat. Dítě své chování vnímá jako věc, kterou nelze změnit. Pro motivaci ke změně je velmi důležitým prostředkem pozitivní sociální vztah (Vojtová, 2009).

„Zafixované a opakované nevhodné chování s tak výraznými symptomy, že se jedinec nedá ovlivňovat a vzdělávat v běžném prostředí školy, ale pouze v segregovaném školském prostředí (instituci) nebo doma“ (Vojtová, 2009, s. 84). Pro změnu chování je třeba dítě vyjmout z jeho aktuálního sociálního prostředí a působit na dítě celistvě.

4. ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

Ústavní výchova je nařízena na základě rozhodnutí soudu podle občanského zákoníku v občansko-právním řízení a je určena pro mladistvé do 18 let věku s krátkodobým pobytem mimo rodinu nebo s nejasnou prognózou, anebo pro děti, které vyžadují speciální přístup pro určitý handicap (Kaleja, 2013). Výjimečně je možno ústavní výchovu prodloužit do 19 let věku, a to především při dokončování profesní přípravy ve výchovných zařízeních. Soud může nařídit ústavní výchovu v případě, kdy jsou výchova dítěte, jeho tělesný, rozumový či duševní stav nebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte. Před tím, než soud nařídí ústavní výchovu, je povinen prozkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí, která by měla mít před ústavní výchovou přednost. V rozhodnutí, kterým soud nařizuje ústavní výchovu, se označí zařízení, do kterého má být dítě umístěno. Vždy se dbá na to, aby dítě bylo umístěno co nejbližší bydliště rodičů nebo jiných osob blízkých dítěti (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 971).

Ústavní výchovu je možné jedním soudním rozhodnutím nařídit nejdéle na dobu tří let. *„Ústavní výchova trvá i po uplynutí stanovené doby, pokud před uplynutím této doby bylo zahájeno řízení o prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy, a to až do okamžiku, než soud pravomocně o prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy rozhodne“* (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 972). Trvání ústavní výchovy soud může prodloužit opakovaně, nejdéle však na dobu tří let. Předpokladem pro prodloužení ústavní výchovy je trvání důvodů ústavní výchovy. *„Pominou-li důvody, pro které byla ústavní výchova nařízena, nebo je-li možné zajistit dítěti jinou než ústavní péči, soud neprodleně ústavní výchovu zruší a zároveň rozhodne podle okolností o tom, komu bude napříště dítě svěřeno do péče“* (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 972).

4.1 Důvody pro nařízení ústavní výchovy

Obecné podmínky

V České republice jsou děti nadměrně umisťovány do zařízení ústavní výchovy a čím dál tím méně se využívají jiné formy náhradní rodinné péče. Dítě, které je trvale nebo dočasně zbaveno rodinného prostředí, nebo dítě, které v takovémto prostředí nemůže být ponecháno, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem. Avšak tato ochrana zahrnuje maximální využití jiných opatření, než jakým je ústavní výchova.

V takových případech považuje občanský zákoník ústavní výchovu za krajní řešení. Použije se tedy v tom případě, že není možné přijmout jiné vhodné opatření, anebo jiná vhodná opatření byla neúspěšná. Dále by se před umístěním do ústavní výchovy mělo zvážit, zda není možné výchovu a péči dítěte zajistit náhradní rodinnou výchovou (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 971).

Ohrožení výchovy nebo vývoje dítěte

Pokud je ohrožena výchova dítěte, jeho řádný vývoj nebo jeho tělesný, rozumový a duševní stav do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte. Ohrožení výchovy spočívá především v nedostatečné péči. Dítěti může být nadměrně tolerováno záškoláctví nebo také užívání omamných a návykových látek. Nedostatečnou výživou, zanedbáváním fyzické anebo zdravotní péče o dítě může být ohrožen vývoj dítěte. V tomto případě bude ústavní výchova plnit roli preventivní. Důvodem pro umístění dítěte do ústavní výchovy nejsou nedostatečné bytové nebo majetkové poměry osob, které o své děti pečují (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 971).

Narušení výchovy dítěte

Ústavní výchovu lze nařídit v tom případě, kdy je narušena výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav. Anebo pokud je narušen jeho řádný vývoj a je v jeho zájmu změna dosavadního výchovného prostředí. Může se jednat o situace, kdy bylo dítě zanedbáváno, týráno nebo zneužíváno. V tomto případě bude ústavní výchova plnit roli nápravnou.

Rodiče nemohou zabezpečit výchovu dítěte

Nařizuje se tehdy, kdy rodiče nejsou osobně schopni zajistit výchovu dítěte. Nejčastěji z důvodu nemoci, dlouhodobé nepřítomnosti z důvodu vazby nebo výkonu trestu. V tomto případě bude ústavní výchova plnit roli výchovnou (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 971).

4.2 Typy zařízení pro výkon ústavní výchovy

4.2.1 Dětské zdravotnické domovy pro děti do 3 let věku

Mezi tyto zařízení patří dětské domovy pro děti do 3 let věku a dětská centra. Dříve se používal název „kojenecké ústavy“, ale od tohoto termínu se již upustilo. Smyslem pobytu by mělo být stanovení diagnózy a prognózy se snahou umístit dítě co nejrychleji

do rodinné péče. Úspěšnost umístění v těchto typech ústavů je vzhledem k věku dětí a důvodům umístění nejvyšší – cca 80%. Tyto zařízení se nachází v gesci Ministerstva zdravotnictví.

Důvody přijetí do dětských zdravotnických zařízení jsou:

- zdravotní: vážný zdravotní problém, který komplikuje pobyt v rodině
- sociální: dítě před umístěním do náhradní rodinné péče, rodiče ve výkonu trestu, problémy v rodině
- zdravotně-sociální: týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte, odložení dítěte rodiči pro jeho zdravotní postižení (Vančáková, 2017)

4.2.2 Školská zařízení

Diagnostický ústav

„Tento typ školského zařízení má zajistit neodkladnou péči dětem, které nemohou ze závažných důvodů pobývat ve své rodině. Do doby, než je místo příslušným soudem rozhodnuto o umístění dítěte do jiné formy náhradní rodinné péče nebo zpět do rodiny, vykonává péči o dítě diagnostický ústav“ (Slavíková, 2014, s. 15). Do dětských domovů, dětských domovů se školou a výchovných ústavů děti umisťuje a přijímá na základě výsledků komplexního vyšetření a jejich zdravotního stavu. Při umisťování dítěte se dbá na to, aby bylo umístěno co nejbližší bydlišti osob, které jsou odpovědné za jeho výchovu, pokud tím nebude ohrožen mravní vývoj dítěte. Diagnostický ústav poskytuje také preventivně výchovnou péči a to dětem, o jejichž umístění požádali zákonní zástupci. Pobyt v diagnostickém ústavu trvá obvykle osm týdnů (Kaleja, 2013).

Diagnostický ústav plní podle potřeb dítěte úkoly:

- diagnostické: vyšetření úrovně dítěte formou pedagogických a psychologických činností
- vzdělávací: zjišťuje se úroveň dosažených znalostí a dovedností, stanovují a realizují se specifické vzdělávací potřeby v zájmu rozvoje osobnosti dítěte přiměřeně jeho věku, individuálním předpokladům a možnostem
- terapeutické: prostřednictvím pedagogických a psychologických činností směřují k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte

- výchovné a sociální: vztahují se k osobnosti dítěte, k jeho rodinné situaci a nezbytné sociálně-právní ochraně dětí, podle potřeby zprostředkovává zdravotní vyšetření dítěte
- organizační: souvisejí s umístováním dětí do zařízení v územním obvodu diagnostického ústavu vymezeném ministerstvem, popřípadě i mimo územní obvod; spolupracuje s orgánem sociálně-právní ochrany dětí při přípravě jeho návrhu na nařízení předběžného opatření, které bude vykonáváno v diagnostickém ústavu nebo v jiném zařízení a při přípravě vyjádření pro soud ohledně určení zařízení pro výkon ústavní výchovy, do kterého má být dítě s nařízenou ústavní výchovou umístěno
- koordinační: směřují k prohloubení a sjednocení odborných postupů ostatních zařízení v rámci územního obvodu diagnostického ústavu, k ověřování jejich účelnosti a ke sjednocení součinnosti s orgány státní správy a dalšími osobami zabývajícími se péčí o děti (Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, § 5)

Diagnostické ústavy se člení na:

- Dětský diagnostický ústav (děti, které nemají ukončenou povinnou školní docházku) – celkem osm DÚ
- Diagnostický ústav pro mládež (děti s ukončenou povinnou školní docházkou) – celkem čtyři DÚ
- Diagnostický ústav pro děti cizince – jeden DÚ

Dětský domov

Dětský domov pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb a plní zejména funkci výchovnou, vzdělávací a sociální. Do dětského domova jsou umístovány děti ve věku od 3 do 18 let s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Do dětského domova mohou být umístovány i nezletilé matky spolu se svými dětmi (Slomek, 2010).

Dětský domov se školou

Dětský domov se školou zajišťuje péči dětem:

- s nařízenou ústavní výchovou se závažnějšími poruchami chování nebo těm, které pro svou přechodnou či trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči
- s uloženou ochrannou výchovou
- jsou-li nezletilými matkami – s nařízenou ústavní výchovou či uloženou ochrannou výchovou (Kaleja, 2013)

Toto zařízení plní funkci výchovnou, vzdělávací a sociální. Do dětského domova se školou jsou zpravidla umisťovány děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Tyto děti nemohou být vzdělávány ve škole mimo dětský domov. „*Nemůže-li se dítě po ukončení povinné školní docházky pro pokračující závažné poruchy chování vzdělávat ve střední škole mimo zařízení nebo neuzavře-li pracovně-právní vztah, je přeřazeno do výchovného ústavu*“ (Slomek, 2010, s. 47).

Výchovný ústav

Výchovný ústav je určen pro děti starší 15 let se závažnějšími poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Toto zařízení plní funkci výchovnou, vzdělávací a sociální. Do výchovného ústavu lze umístit i dítě starší 12 let s uloženou ochranou výchovou, které má tak závažné poruchy chování, že ho nelze umístit v dětském domově se školou (Kaleja, 2013). Při výchovných ústavech se zřizují základní školy, školy speciální a může být též zřízena i střední škola (Firstová, 2014).

Středisko výchovné péče

Středisko výchovné péče poskytuje služby dětem s rizikem poruch chování nebo s již rozvinutými projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji, případně zletilým osobám do ukončení přípravy na budoucí povolání, nejdéle však do 26 let věku. Dále poskytuje služby osobám, které jsou odpovědné za výchovu, pedagogickým pracovníkům a také dětem, u nichž rozhodl o zařazení do střediska výchovné péče soud nebo o výchovném opatření podle zvláštního právního předpisu. „*Cílem je předejít vážným problémům jako je kriminalita, závislost na návykových látkách, zabránění deformace v rozvoji osobnosti dítěte, které se nachází v nevyhovujícím či negativním*

prostředí, pomoc v naléhavých případech jako jsou krizové situace, selhání rodičovské funkce, útoky apod.“ (Vašáková Kráňková, 2015, s. 14). Středisko poskytuje služby ve formě ambulantní, celodenní, internátní a terénní.

Středisko výchovné péče poskytuje služby:

- poradenské: konzultace a poskytování odborných informací a pomoci klientům a dalším orgánům, které se podílejí na práci s dítětem a rodinou, zejména školám a školským zařízením
- terapeutické: urychlení integrace původní rodiny
- diagnostické: vyšetření úrovně klienta formou psychologických a pedagogických činností, na jejichž základě vydává středisko doporučení školám a školským zařízením
- vzdělávací: zjišťuje se úroveň dosažených znalostí a dovedností klienta
- speciálně pedagogické a psychologické: směřuje k nápravě poruch v sociálních vztazích a k integraci osobnosti
- výchovné a sociální: vztahuje se k osobnosti klienta, k jeho rodinné situaci a nezbytné sociálně-právní ochraně dětí
- informační: zprostředkování kontaktů klientovi s jinými orgány a subjekty podílejících se na realizaci opatření sociálně-právní ochrany dítěte (Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, § 16)

4.2.3 Zařízení sociálních služeb

Domovy pro osoby se zdravotním postižením patří mezi další typy zařízení, ve kterých lze vykonávat ústavní výchovu. Ústavní výchovu zde budou využívat děti se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby, pokud není možné jejich umístění ve školském zařízení. Zařízení sociálních služeb plní funkci výchovnou, vzdělávací a sociální. Patří do gesce Ministerstva práce a sociálních věcí (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 971).

4.2.4 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Tato zařízení slouží k zajištění všestranné péče o potřeby dítěte včetně ubytování, stravování a ošacení a také jeho výchovy, přípravy ke vzdělávání a zájmové činnosti.

Pokud bylo dítě do zařízení umístěno na základě rozhodnutí soudu nebo na žádost obecního úřadu obce s rozšířenou působností, jsou rodiče dítěte povinni hradit příspěvek na úhradu pobytu a péče dítěte v zařízení. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc se nacházejí v gesci Ministerstva práce a sociálních věcí (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 971).

V rámci těchto zařízení je třeba zmínit projekt Fondu ohrožených dětí, v jehož důsledku byly zřízeny tzv. Klokánky. Tato zařízení realizují ústavní výchovu tak, že simulují prostředí rodinné péče. V rámci Klokánku jsou děti umístěny do bytových jednotek, kde se o ně starají manželské páry nebo dvě ženy. Mohou se tak starat maximálně o 4 děti. *„I přes tento „rodinný“ charakter „Klokánku“ je třeba zdůraznit, že se stále jedná o ústavní péči o dítě, a proto i pro tento typ péče platí princip o přednosti ostatních forem náhradní rodinné výchovy“* (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 971).

5. VÝCHOVNÝ ÚSTAV, STŘEDNÍ ŠKOLA A ŠKOLNÍ JÍDELNA OBOŘIŠTĚ

Jedním z cílů práce bylo zmapování ústavní a ochranné výchovy ve Výchovném ústavu Obořiště. Tato charakteristika ústavního zařízení byla zpracována pomocí nekvantitativní obsahové analýzy. „[...] jde o analýzu, která se neopírá o explicitně vyčleněné kategorie jevů, které se zpracovávají numericky. Nevyjadřuje se v žádných počitatelných ukazatelích“ (Gavora, 2000, s. 117). Je to metoda, při níž se seznamujeme s textem za účelem získání nejdůležitějších a pro nás potřebných informací. Měla by být objektivní, tedy nezávislá na osobních názorech a postojích toho, kdo analýzu uskutečňuje. K analýze byly použity vnitřní dokumenty ústavního zařízení – Minimální preventivní program, Vnitřní řád a Výroční zpráva o činnosti ve školním roce 2015 – 2016.

5.1 Historický vývoj zařízení

Výchovný ústav Obořiště leží ve Středočeském kraji v obci Obořiště, která se nachází mezi městy Příbram a Dobříš. Budova vznikla již koncem 17. století. Tato budova byla vystavěna paulány jako barokní čtyřkřídlý klášter s ambity. Ke klášteru byl později přistavěn ještě barokní kostel sv. Josefa, jehož autorem je Kryštof Dientzenhofer, český stavitel a architekt německého původu.

Později, někdy po roce 1902, vznikl v klášteře Teologický ústav, který poskytoval vzdělání pro členy katolické řeholní kongregace. Výchovný ústav jako takový vzniká 20. srpna roku 1953.

5.2 Deskripce školy

Výchovný ústav je školské zařízení, které zabezpečuje výkon ústavní a ochranné výchovy. Účelem výchovného ústavu je vytvářet optimální podmínky pro náhradní výchovnou péči dítěte v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. Výchovný ústav klade důraz na navázání vztahu a spolupráci s rodinou dítěte a dále na úspěšné a aktivní zařazení dítěte do praktického života po ukončení pobytu v zařízení.

Výchovný ústav, který se nachází v obci Obořiště, slouží chlapcům zpravidla ve věku od 15 do 19 let. Kapacita zařízení je 40 dětí (chlapců). Chlapci pocházejí většinou ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí či nevyhovujícího rodinného prostředí.

Chlapci jsou rozděleni do šesti výchovných skupin, přičemž tři výchovné skupiny se nachází v hlavní budově, dvě výchovné skupiny sídlí v samostatných částech dvojdomku a šestá výchovná skupina je umístěna v domku rodinného typu v areálu výchovného ústavu. V rámci přípravy na budoucí samostatný život klientů ústavu jsou v obci Obořiště mimo areál zařízení zřízeny dvě samostatné bytové jednotky, které slouží pro ubytování chlapců, kteří se připravují na odchod ze zařízení. Chlapci zde mohou být ubytováni jako jednotlivci nebo maximálně jako tříčlenná skupina. Do těchto bytových jednotek mohou být umístěni pouze chlapci starší 16 let podle kritérií a za podmínek stanovených Vnitřním řádem.

5.3 Deskripce výchovně vzdělávacího procesu

Organizace výchovných činností

Organizace výchovných a zájmových činností vychází z časového harmonogramu jednotlivých dnů v týdnu konkrétního školního rozvrhu. Výchovnou činnost plánují chlapci každé pondělí společně s vychovateli konkrétní výchovné skupiny. Obsah výchovných činností je řešen ve školním vzdělávacím programu pro školské zařízení. K těmto činnostem patří i komunitní setkání a setkávání terapeutické skupiny.

Organizace zájmových činností

Zájmové činnosti vycházejí z ročního plánu hlavních akcí. Chlapci mají na výběr z několika různých kroužků a zájmových činností. V areálu školského zařízení se nachází multifunkční hřiště, malá tělocvična a rozlehlý park. V hlavní budově areálu je chlapcům k dispozici knihovna. Klienti výchovného ústavu pravidelně navštěvují divadelní představení v Divadle A. Dvořáka Příbram, plavecký bazén a v zimním období i lední plochu zimního stadionu. Chlapci mají dále možnost navštěvovat Fitness centrum a to v rámci zájmové, skupinové nebo individuální činnosti. V rámci zařízení jsou v provozu kroužky stolního tenisu, tenisu, cyklistický, modelářský, keramický, sportovní, střelecký, dovedných rukou, zahradnický a dále kurzy společenského tance a vaření. Chlapci se pravidelně účastní adaptačního kurzu a lyžařského výcviku. O prázdninách jsou pro děti pořádány brigády, rekreačně poznávací zájezdy, sjíždění řeky a turistická a cyklistická putování.

Systém hodnocení

„Všichni pedagogičtí pracovníci používají systém hodnocení po dobrém uvážení a objektivním a spravedlivém posouzení všech příčin a důsledků projevů dítěte“ (Vnitřní řád, 2017, s. 16). U dítěte se hodnotí snaha, připravenost, celkové vystupování a také aktivita a chování v mimoškolní činnosti. Pedagogický pracovník hodnotí chlapce slovně, tedy zápisem do průkazu dítěte, a to v době vyučování nebo odborného výcviku. Při hodnocení se klade důraz na to, aby chlapci byli hodnoceni co nejobjektivněji a aby jim byla poskytnuta srozumitelná a aktuální zpětná vazba v chování a jednání.

Program „Na vlastní nohy“

Psychoterapeutický program „Na vlastní nohy“ je realizován ve školském zařízení v týdenních cyklech v rámci systému prevence sociálně patologických jevů. Tento program je zaměřen především na sociálně-psychologický výcvik dětí z prvního ročníku a usiluje hlavně o snižování výskytu forem rizikového chování prostřednictvím zlepšování a učení se sociálním dovednostem, přijetí prosociálních forem učení a dále o přijetí, bezpečí a prevenci rizikového chování. Do systému prevence sociálně patologických jevů se zapojují všichni pedagogičtí pracovníci a většina nepedagogických pracovníků. Dbá se především na spolupráci s rodinou a dalšími kompetentními orgány a organizacemi.

Finanční prostředky dětí

Podle zákona č. 109/2002 Sb. se dětem vyplácí pravidelně každý měsíc kapesné. Peníze na kapesné čerpá vychovatel v hotovosti příjmovým dokladem na základě vyplněného seznamu chlapců ve výchovné skupině a podle počtu dnů, v nichž jsou děti v péči zařízení. Výše kapesného za jeden kalendářní měsíc je stanovena na 450 Kč. Za vedení osobních kont, kam se chlapcům finanční prostředky ukládají, je zodpovědný jeden ze skupinových vychovatelů.

Systém stravování

Stravování je zajišťováno v jídelně školského zařízení. Strava se zde vydává 4krát denně. Chlapci v jídelně konzumují dopolední svačinu, oběd, odpolední svačinu a večeři. Snídani a druhou večeři si připravují chlapci v jednotlivých skupinách sami. Dle dohody s vedoucí školní jídelny si může některé dny každá z výchovných skupin

zajišťovat přípravu jídla samostatně. V projektu „Domeček“ a „Střecha-Byt“ si chlapci připravují stravu samostatně a to včetně nákupu potravin a plánování jídelníčku.

5.4 Deskripce vzdělávacího procesu

Na středním odborném učilišti ve Výchovném ústavu Obořiště se můžeme setkat se dvěma tříletými učebními obory truhlář, zedník a s jedním dvouletým učebním oborem práce ve stravování – kuchař.

Truhlář

Chlapci získávají kvalifikaci truhláře se zaměřením na výrobu zařízení a nábytku. Na konci absolventi obdrží výuční list s řemeslnými dovednostmi, které jsou potřeba pro výrobu a opravy jednoduchých stavebně truhlářských výrobků, jednoduchého nábytku a dalších drobných truhlářských výrobků. Dále se chlapci dokáží orientovat v technické dokumentaci, umí spočítat spotřebu materiálu, předpokládanou dobu na zhotovení výrobku a předběžnou cenu výrobku. Truhláři se učí rozeznávat druhy dřeva, jejich stavbu, fyzikálně-mechanické vlastnosti, použití a škůdce. Ovládají veškeré pracovní operace, které jsou spojené se zpracováním dřeva za použití ručního nářadí a dřevoobráběcích strojů.

Zedník

Chlapci získávají kvalifikaci zedníka. Absolventi na konci obdrží výuční list s řemeslnými dovednostmi a ovládají zednické práce na novostavbách, při rekonstrukcích a opravách stávajících objektů. Chlapci se ve škole naučí samostatně číst jednoduché stavební výkresy, kreslit náčrty, orientovat se v jednoduché stavební dokumentaci, rozměřit a založit jednoduché stavební konstrukce. Dále chlapci mají základní poznatky o běžně užívaných materiálech, způsobech jejich skladování, umí volit správný technologický postup práce, ovládají základní zednické práce při provádění nosného a výplňového zdiva, při pracích betonářských, izolačních, železářských, obkladačských, při vnitřních a vnějších úpravách stěn a stropů, při osazování výrobků.

Práce ve stravování – kuchař

Chlapci získávají kvalifikaci k vykonávání pracovních funkcí v ubytovacích a stravovacích zařízeních. Na konci absolventi získávají výuční list a ovládají řemeslné

a klíčové dovednosti potřebné pro vykonávání některých pracovních činností ve společném stravování, především na úseku přípravy jídel, částečně obsluhy a v ubytovacích zařízeních. Studenti se učí kultivovaně vystupovat a jednat s lidmi i samostatně a iniciativně řešit jednoduché praktické úkoly ve svém oboru. Chlapci znají zásady zdravé výživy a význam jejich dodržování pro lidské zdraví, základní technologické normy a postupy přípravy jídel a nápojů, i techniku jejich expedice. Chlapci jsou schopni vykonávat činnosti spojené s prací hotelového zřízence, ovládat pravidla a techniku jednodušší obsluhy, orientovat se v obchodně podnikatelských činnostech a také mají základní vědomosti o pracovně právních vztazích.

5.5 Projekt „Domeček“

„Domeček“ je domek rodinného typu, který se nachází v areálu výchovného ústavu. Je určen pro chlapce šesté výchovné skupiny. Chlapci se zde učí samostatnosti a odpovědnosti sami za sebe.

S pobytem v „Domečku“ získávají chlapci hned několik výhod a možností. Po dohodě se skupinovým vychovatelem mají možnost prodloužení večerky o víkendech a o prázdninách, možnost mimořádné finanční nebo věcné odměny dle výběru chlapce v celkové výši 300kč na návrh skupinových vychovatelů, a to vždy po uplynutí každého šestého kalendářního měsíce pobytu v domečku. Dále mezi výhody patří možnost využití počítače na jednotlivých pokojích, celodenní vycházky v pátek, v sobotu i v neděli, přednostní možnost výběru akce ústavu, možnost přechodného ubytování či podmíněného umístění mimo školské zařízení nebo možnost podání žádosti na „Střechu – Byt“.

Pro pobyt v domečku se musí podat písemná žádost a to na základě dobrovolného rozhodnutí. Mezi další podmínky pro vstup do domku patří zorganizování zájmové akce pro skupinu nebo zařízení, požádání vychovatele o svolání výchovného týmu, projednání žádosti za účasti skupinových vychovatelů a být zařazen v motivační kategorii I a setrvat zde 5 týdnů bez přerušení před podáním žádosti na „Domeček“.

Proto, aby chlapec setrval v domku, musí splňovat podmínky, které jsou pro zdejší pobyt závazné. Klient by měl aktivně pracovat na plnění tréninkových programů PRODu a dále nesmí porušit závažným ani opakovaným způsobem Vnitřní řád ústavu. Za závažné porušení Vnitřního řádu se považuje:

- útěk
- krádež
- fyzické napadení a násilné jednání
- řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění
- zahájení trestního stíhání za čin spáchaný v době pobytu na domku
- donášení, přechovávání a konzumace alkoholu, psychoaktivních látek, nebezpečných předmětů, zbraní, výbušnin a toxických látek

Tréninkový program je součástí „Programu rozvoje osobnosti“. Tréninkový program (TP) může být skupinový a individuální. Vychovatel, společně s dítětem TP formulují a vyhodnocují na základě aktuálních a dlouhodobých potřeb dítěte dle PRODu. Činnost, která naplňuje TP, je pro dítě (nebo skupinu) závazná. K dosažení činnosti může být dítěti (skupině) upraven i denní rozvrh. Pokud chlapec (skupina) nesplní tréninkový program, je nutné posoudit příčinu. Mezi tyto příčiny řadíme: vysokou náročnost TP, laxní přístup a opakované ignorování TP. Opakovaným nesplněním podmínek a ignorováním TP může chlapcům hrozit ukončení pobytu v domku.

Stravu si chlapci připravují sami s pomocí vychovatele. Zařízení jim poskytuje pouze oběd a dopolední a odpolední svačinu ve dnech školního vyučování. První den v týdnu, tedy každé pondělí, si skupina sestaví jídelníček na celý týden a v rámci finanční gramotnosti nakupují potřebné potraviny. Naučí se tak hospodařit s penězi, nakupovat určité množství potravin na konkrétní pokrm a ještě si jídlo sami připravit.

5.6 Projekt „Střecha – Byt“

„Střecha – Byt“ je, stejně jako „Domeček“, domek rodinného typu nacházející se v areálu výchovného ústavu. Slouží chlapcům, kteří patří do šesté výchovné skupiny.

Chlapci mají možnost samostatného trávení volného času mimo areál, mají samostatné vycházky, o které nemusí žádat, ale pouze je oznamují skupinovému vychovateli. Dále mají chlapci prodlouženou večeři, možnost přednostního výběru ústavní akce, mimořádné finanční nebo věcné odměny dle výběru dítěte ve výši 500kč na návrh skupinových vychovatelů, možnost používat motorové vozidlo, dostávají měsíční příspěvek na hrazení individuální zájmové činnosti do 500kč, mají možnost přechodného ubytování či podmíněného umístění mimo zařízení nebo možnost příspěvku k hrazení zájmových aktivit. Podmínky pro vstup do bytu se zakládají

na podání písemné žádosti a dobrovolnosti rozhodnutí dítěte. Chlapec musí být členem šesté výchovné skupiny „Domeček“ a plnit jeho tréninkové programy. Dále by měl mít doporučení od obou skupinových vychovatelů a na základě těchto doporučení rozhoduje o umístění do bytu ředitel ústavu.

Podmínky pro setrvání v bytě se v zásadě neliší od podmínek setrvání v domku. K povinným podmínkám, které musí každý chlapec dodržovat, si zvolí další činnost, kterou bude muset vykonávat. Chlapci mají na výběr pravidelné brigády, pravidelné aktivity v rámci zájmových, občanských a dalších sdružení a organizací, kde je možnost získat osobní zpětnou vazbu a dále se musí minimálně šest měsíců před ukončením pobytu aktivně podílet za podpory vychovatelů a etopeda na vyřizování možného ubytování a pracovního zařazení.

Chlapci dostávají finanční zálohy na stravu, individuální zájmovou činnost a další výdaje, které jsou schválené vychovatelem. Finanční prostředky si vyzvedávají v domluvenou dobu u účetní ústavu. Každých čtrnáct dnů předkládají chlapci ke kontrole vyúčtování záloh za stravování a individuální zájmovou činnost. Kontrolu provádí skupinový vychovatel a poté účetní.

6. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

6.1 Metody a cíle výzkumu

Dalším cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké jsou nejčastější důvody pro umístění klientů do Výchovného ústavu Obořiště. K naplnění tohoto cíle byl zvolen kvantitativní popisný výzkumný plán, který je založen na dotazníkovém šetření.

6.2 Metodický postup

6.2.1 Výzkumný předpoklad

Domníváme se, že zneužívání návykových látek je jednou z častých příčin umístění do výchovného ústavu.

Předpokládáme, že klienti, kteří jsou umístěni ve výchovném ústavu, často pocházejí z neúplné rodiny.

6.2.2 Metoda sběru dat

Dotazník

„Je to způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Dotazník je nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů“ (Gavora, 2000, s. 99). Dotazník, který byl zhotoven pro tento účel, obsahuje 11 uzavřených otázek a 3 otevřené otázky. Respondenty dotazníku byli klienti Výchovného ústavu Obořiště v rozmezí od 15 do 19 let věku. Získané informace byly zpracovány v počítačovém programu Microsoft Office Word a Microsoft Office Excel a znázorněny pomocí tabulek a grafů.

6.2.3 Charakteristika výzkumného souboru

Předmětem šetření byli chlapci z Výchovného ústavu Obořiště ve věkovém rozmezí od 15 do 19 let. Přesněji řečeno se jednalo o čtrnáct respondentů, kteří byli v době mého výzkumu ve výchovném ústavu. Z čehož jeden z respondentů odmítl dotazník vyplnit a jeden dotazník byl vyplněn jen z poloviny, tudíž nebylo možné ho použít. Celkem jsme tedy pracovali se skupinou dvanácti respondentů.

Nutno říci, že ve výchovném ústavu pobývá celkem 35 klientů, ale v době výzkumného šetření byli tři chlapci na útěku a zbylých 18 klientů bylo mimo zařízení.

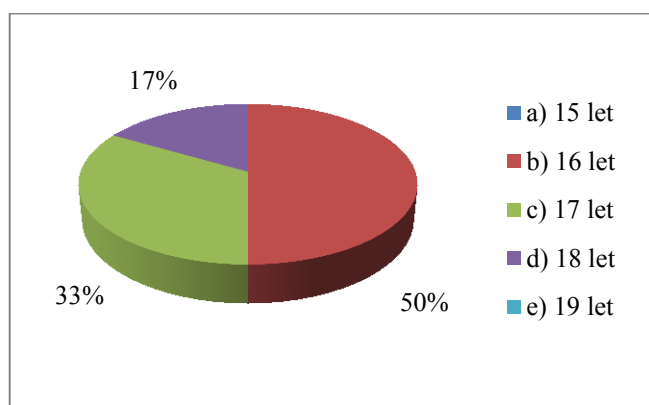
7. ZPRACOVÁNÍ DAT

Otázka č. 1 – Váš věk

Tabulka č. 1

Odpověď	Muži	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) 15 let	0	0%
b) 16 let	6	50%
c) 17 let	4	33%
d) 18 let	2	17%
e) 19 let	0	0%

Graf č. 1

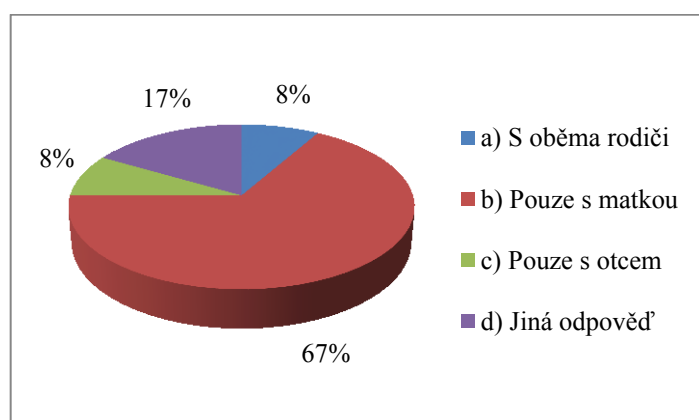
U otázky č. 1 jsme se respondentů ptali na jejich věk. Jak je z grafu patrné, nejčastěji se chlapci pohybují v rozmezí 16 – 18 let věku. Výzkumu se tedy zúčastnilo celkem šest chlapců ve věku šestnácti let, čtyři chlapci ve věku sedmnácti let a dva chlapci ve věku osmnácti let. Vzhledem k tomu, že jsme neměli k dispozici všechny klienty výchovného ústavu, můžeme předpokládat, že se věkové rozmezí z celého počtu klientů bude lišit.

Otázka č. 2 – Bydlíte

Tabulka č. 2

Odpověď	Muži	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) S oběma rodiči	1	8%
b) Pouze s matkou	8	67%
c) Pouze s otcem	1	8%
d) Jiná odpověď	2	17%

Graf č. 2

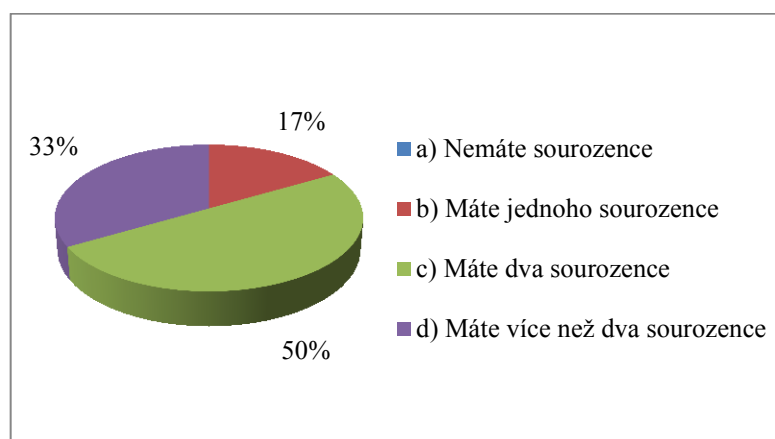
U otázky č. 2 jsme se zjišťovali, z jaké rodiny respondenti pocházejí. Nejčastěji chlapci uvedli, že žijí pouze s matkou. Pouze s matkou žije celkem osm chlapců. Pouze s otcem žije jeden z chlapců a stejně tak s oběma rodiči žije jeden z chlapců. Dva respondenti uvedli jinou odpověď. Jeden chlapec odpověděl, že nemá žádné rodiče, z čehož můžeme předpokládat, že žije s jiným rodinným příslušníkem (např. se svou tetou nebo babičkou) a druhý z chlapců odpověděl, že bydlí ve výchovném ústavu. Tato odpověď však není přesná, jelikož jsme se nedozvěděli, z jaké rodiny chlapec pochází.

Otázka č. 3 – Sourozenci

Tabulka č. 3

Odpověď	Muži	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) Nemáte sourozence	0	0%
b) Máte jednoho sourozence	2	17%
c) Máte dva sourozence	6	50%
d) Máte více než dva sourozence	4	33%

Graf č. 3

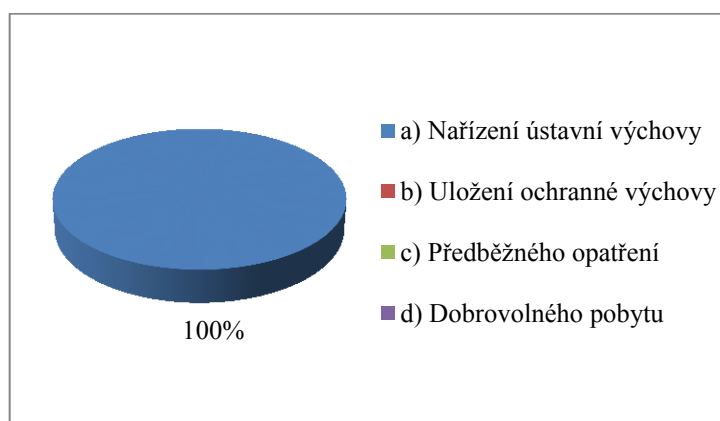
V otázce č. 3 jsme zjišťovali, kolik mají respondenti sourozenců. Celkem dva chlapci mají doma jednoho sourozence, dalších šest chlapců má sourozence dva a čtyři chlapci uvedli, že mají doma více než dva sourozence. Z dat, která jsme získali, je tedy patrné, že ani jeden z chlapců není jedináček.

Otázka č. 4 – Ve výchovném ústavu jste na základě

Tabulka č. 4

Odpověď	Muži	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) Nařízení ústavní výchovy	12	100%
b) Uložení ochranné výchovy	0	0%
c) Předběžného opatření	0	0%
d) Dobrovolného pobytu	0	0%

Graf č. 4

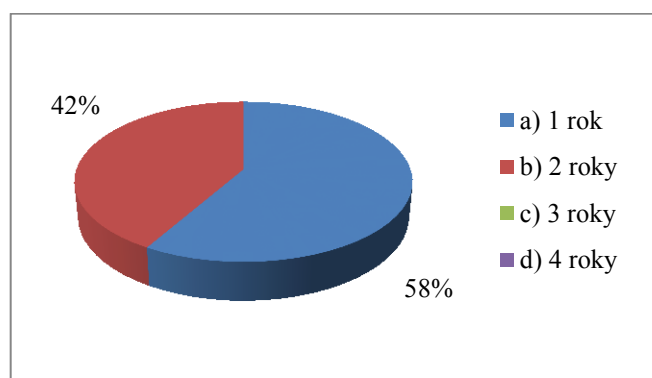
U otázky č. 4 jsme se respondentů ptali, na základě čeho jsou ve výchovném ústavu. Z dat je patrné, že všichni chlapci, kteří se účastnili výzkumu, odpověděli, že ve výchovném ústavu jsou na základě nařízení ústavní výchovy. My však víme, že v době, kdy probíhal výzkum, pobývali ve výchovném ústavu dva klienti, kteří mají uloženou ochrannou výchovu. Jsou to klienti, kteří byli v době výzkumu mimo zařízení. Na základě předběžného opatření a dobrovolného pobytu nebyl v té době do zařízení umístěn ani jeden z chlapců.

Otázka č. 5 – Jak dlouho pobýváte zde v ústavu?

Tabulka č. 5

Odpověď	Muži	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) 1 rok	7	58%
b) 2 roky	5	42%
c) 3 roky	0	0%
d) 4 roky	0	0%

Graf č. 5

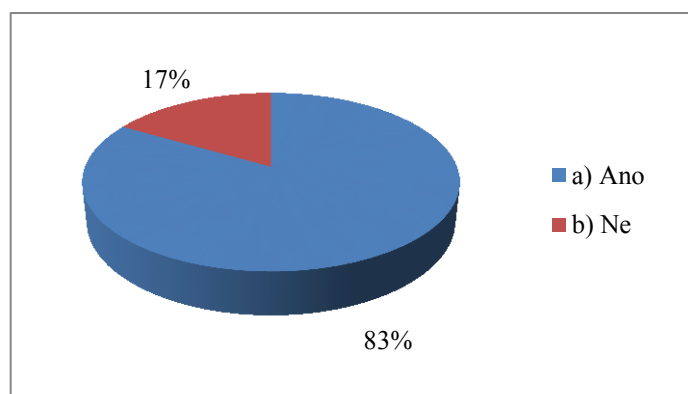
V otázce č. 5 jsme se pokusili zjistit, jak dlouho chlapci pobývají zde v ústavu. Celkem sedm respondentů odpovědělo, že ve výchovném ústavu pobývají jeden rok, zbylých pět uvedlo odpověď dva roky. Vzhledem k tomu, že z první otázky víme přesné věkové rozmezí respondentů, je zcela jisté, že nikdo ze zúčastněných nemůže pobývat v zařízení čtyři roky, jelikož nejstarším respondentem je osmnáctiletý chlapec. A ve výchovném ústavu lze pobývat od patnácti let věku.

Otázka č. 6 – Byl jste již předtím umístěn v jiném ústavním zařízení?

Tabulka č. 6

Odpověď	Muži	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) Ano	10	83%
b) Ne	2	17%

Graf č. 6

V otázce č. 6 jsme zjišťovali, zda chlapci již dříve pobývali v jiném ústavním zařízení. Odpověď ano označilo celkem deset respondentů. Zbylí dva chlapci uvedli, že nikdy předtím v jiném ústavním zařízení nepobývali. Z dat, která jsme získali, je tedy patrné, že převážná většina respondentů má již předchozí zkušenost s jiným ústavním zařízením.

Otázka č. 7 – Ve kterém konkrétním zařízení jste byl umístěn a jak dlouho?

Tabulka č. 7

Respondent	Ústavní zařízení	Délka pobytu
Respondent A	Dětský domov Volyně	2 roky
Respondent B	Dětský domov se školou Býchory	1,5 roku
Respondent C	Dětský domov Vysoká Pec	5 let
Respondent D	Diagnostický ústav	Neuvedeno
	3krát Dětské a dorostové detoxikační centrum	Neuvedeno
Respondent E	Dětský diagnostický ústav Hradec Králové	Neuvedeno
	Dětský domov se školou Kostelec nad Orlicí	Neuvedeno
Respondent F	Dětský domov se školou Býchory	5 let
	Dětský domov Racek	20 měsíců
Respondent G	Dětský diagnostický ústav Šindlový Dvory	5 měsíců
Respondent H	Diagnostický ústav pro mládež Lublaňská	Neuvedeno
	Středisko výchovné péče	Neuvedeno
Respondent I	Dětský diagnostický ústav Krč	2,5 měsíce
	Středisko výchovné péče Klíčův	3 měsíce
Respondent J	Dětský domov se školou Liběchov	10 měsíců
	Dětský domov Dolní Počernice	1 rok
	Středisko výchovné péče Klíčův	2 měsíce

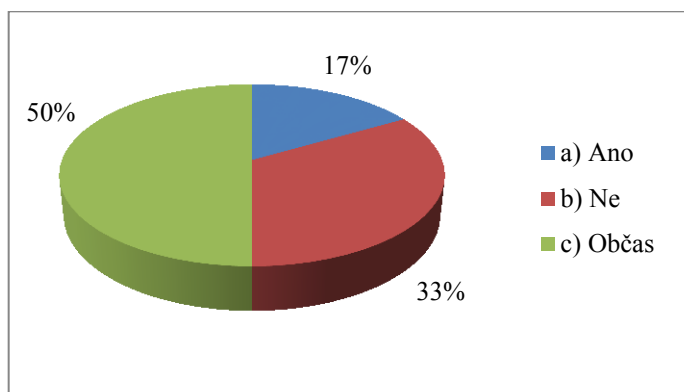
V otázce č. 7 jsme se respondentů ptali, ve kterém konkrétním zařízení byli umístěni a jak dlouhou dobu zde pobývali. Chlapci často uváděli jako svá předchozí ústavní zařízení dětské domovy, dětské domovy se školou, dětské diagnostické ústavy, diagnostické ústavy pro mládež a střediska výchovné péče. Jeden z chlapců uvedl, že pobýval celkem třikrát v Dětském a dorostovém detoxikačním centru v Nemocnici Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze. Převážná většina respondentů uvedla alespoň dvě ústavní zařízení, jeden z respondentů uvedl celkem tři ústavní zařízení.

Otázka č. 8 – Užíváte alkoholické nápoje?

Tabulka č. 8

Odpověď	Muži	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) Ano	2	17%
b) Ne	4	33%
c) Občas	6	50%

Graf č. 8

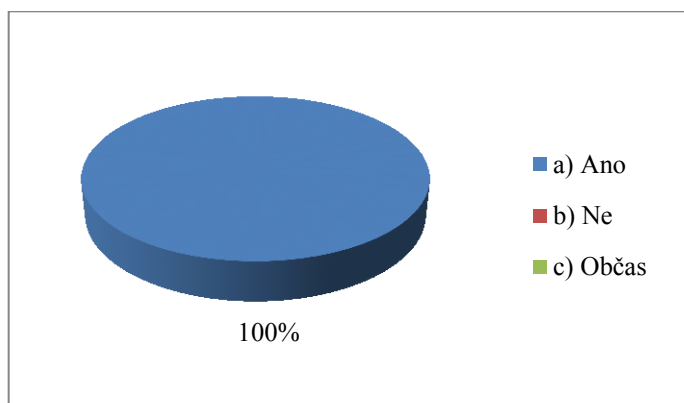
V otázce č. 8 jsme se respondentů ptali na užívání alkoholických nápojů. Celkem dva chlapci odpověděli, že užívají alkoholické nápoje a šest chlapců uvedlo, že alkoholické nápoje užívá občas. Zbylí čtyři chlapci uvedli, že alkohol neužívají. Domníváme se, že konzumace alkoholických nápojů mezi respondenty není tak častá z toho důvodu, že ve výchovném ústavu jsou zavedeny dechové zkoušky.

Otázka č. 9 – Kouříte tabákové cigarety?

Tabulka č. 9

Odpověď	Muži	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) Ano	12	100%
b) Ne	0	0%
c) Občas	0	0%

Graf č. 9

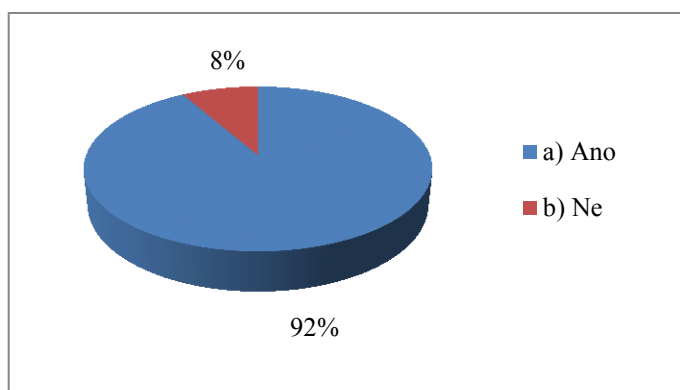
U otázky č. 9 jsme zjišťovali, zda respondenti kouří tabákové cigarety. Z dat je patrné, že celkem všichni chlapci označili odpověď ano. Na základě informací, které jsme získali od zaměstnanců ústavního zařízení, můžeme předpokládat, že tato data jsou pravdivá. A i přesto, že v celém areálu výchovného ústavu je přísný zákaz kouření, je po chodbách cítit zápach z cigaret. Chlapci nejčastěji chodí kouřit na záchody.

Otázka č. 10 – Máte zkušenost s jinými návykovými látkami?

Tabulka č. 10

Odpověď	Muži	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) Ano	11	92%
b) Ne	1	8%

Graf č. 10

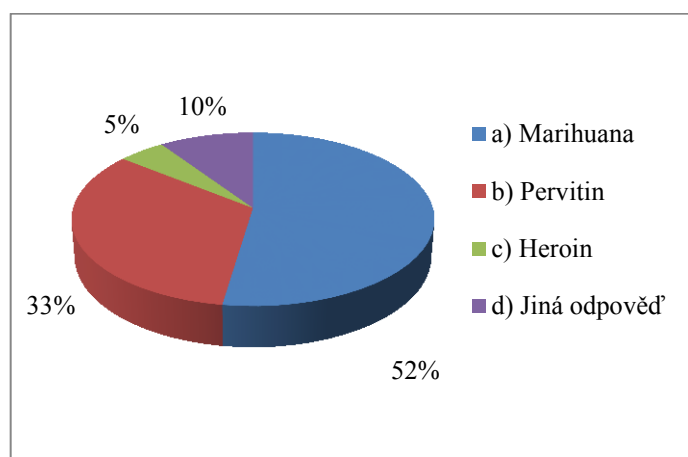
V otázce č. 10 jsme zjišťovali, zda mají respondenti zkušenost s jinými návykovými látkami. Celkem jedenáct chlapců odpovědělo, že ano. Pouze jeden z chlapců uvedl, že nemá zkušenost s návykovými látkami. Můžeme tedy předpokládat, že právě zneužívání návykových látek bude jedna z příčin umístění klientů do výchovného ústavu.

Otázka č. 11 – S kterými návykovými látkami máte zkušenost?

Tabulka č. 11

Odpověď	Muži	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) Marihuana	11	52%
b) Pervitin	7	33%
c) Heroin	1	5%
d) Jiná odpověď	2	10%

Graf č. 11

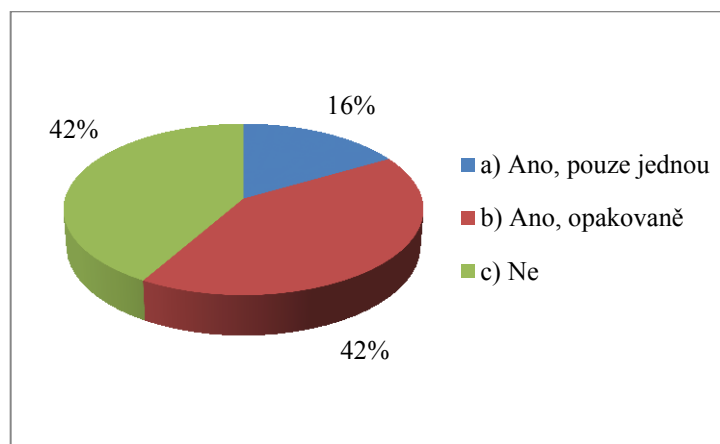
V otázce č. 11 jsme zjišťovali, s kterými návykovými látkami mají chlapci zkušenost. Všichni respondenti, kteří uvedli, že mají zkušenost s jinou návykovou látkou, odpověděli, že mají zkušenost s marihuanou. Sedm respondentů uvedlo, že má zkušenost s pervitinem a jeden z chlapců uvedl, že má zkušenost s heroinem. V kolonce jiná odpověď, se objevily odpovědi jako LSD, extáze, metamfetamin a kokain. Můžeme předpokládat, že marihuana je tak častá právě proto, že je snadno dostupná a také má nižší cenu než ostatní návykové látky. Oproti tomu heroin je mnohem hůře dostupnější a jeho cena je výrazně vyšší.

Otázka č. 12 – Pokusil jste se již někdy o útěk ze zařízení?

Tabulka č. 12

Odpověď	Muži	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) Ano, pouze jednou	2	16%
b) Ano, opakovaně	5	42%
c) Ne	5	42%

Graf č. 12

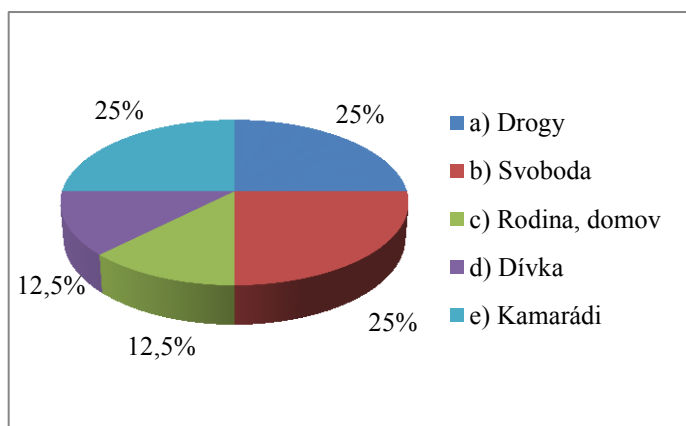
U otázky č. 12 jsme se respondentů ptali, zda se již někdy pokusili o útěk ze zařízení. Celkem dva chlapci odpověděli, že se pokusili o útěk pouze jednou a pět chlapců uvedlo, že se o útěk pokusilo opakovaně. Zbýlých pět respondentů odpovědělo, že se o útěk ze zařízení nikdy nepokusilo. Můžeme předpokládat, že sklony k útekům (např. z domova, z předchozího ústavního zařízení), mohou být další příčinou umístění klientů do výchovného ústavu.

Otázka č. 13 – Jaký byl důvod či podnět Vašeho útěku ze zařízení?

Tabulka č. 13

Odpověď	Muži	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) Drogy	2	25%
b) Svoboda	2	25%
c) Rodina, domov	1	12,5%
d) Dívka	1	12,5%
e) Kamarádi	2	25%

Graf č. 13

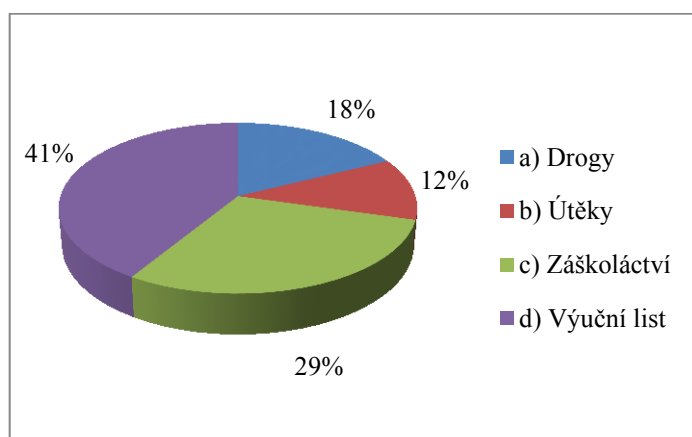
V otázce č. 13 jsme se pokusili zjistit, jaký byl hlavní důvod či podnět útěku ze zařízení. Jako nejčastější odpověď respondenti uváděli útěk kvůli drogám, svobodě a kamarádům. Jeden z chlapců uvedl, že utekl kvůli dívce a další chlapec odpověděl, že ho k útěku vedla touha po domově.

Otázka č. 14 – Jaký je hlavní důvod Vašeho pobytu zde v ústavu?

Tabulka č. 14

Odpověď	Muži	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) Drogy	3	18%
b) Útěky	2	12%
c) Záškoláctví	5	29%
d) Výuční list	7	41%

Graf č. 14

V otázce č. 14 jsme se respondentů ptali, jaký si myslí, že je hlavní důvod jejich umístění do výchovného ústavu. Jako nejčastější důvod uváděli chlapci útěky z domova či ústavního zařízení, záškoláctví a zneužívání návykových látek, nejčastěji marihuany. Velice často respondenti uváděli jako důvod výuční list. Tato odpověď však nemůže být brána jako důvod umístění. Můžeme pouze předpokládat, že respondenti touto odpovědí chtěli označit cíl, kterého chtějí dosáhnout během jejich pobytu ve výchovném ústavu.

8. ZÁVĚR ŠETŘENÍ

Jedním z cílů práce bylo zmapování ústavní a ochranné výchovy ve Výchovném ústavu Obořiště. V páté kapitole jsme se pokusili co nejvíce přiblížit chod ústavního zařízení. Zaměřili jsme se na stručný popis zařízení, na historii výchovného ústavu, dále na výchovné a zájmové činnosti klientů, také na vzdělávání na středním odborném učilišti, které je chlapcům k dispozici přímo v areálu, a v neposlední řadě na možnost ubytování v domcích rodinného typu, které chlapce učí k samostatnosti a odpovědnosti sami za sebe.

Tyto dva domky – „Domeček“ a „Střecha – Byt“ jsou obrovským přínosem pro klienty výchovného ústavu. Mají možnost si vyzkoušet, jaké to je osamostatnit se. Mají na starosti každodenní činnosti, které patří k běžnému životu. O to lépe se pak chlapci dokážou začlenit zpět do reálného života, který na ně čeká po odchodu z výchovného ústavu.

Dalším cílem práce bylo zjistit, jaké jsou nejčastější důvody pro umístění klientů do výchovného ústavu. Z našeho výzkumného šetření vyplývá, že největším problémem je zcela jistě užívání návykových látek. Chlapci mají nejčastěji zkušenosti s marihuanou, pervitinem, ale také s heroinem, LSD, metamfetaminem nebo kokainem. K drogám se často dostávají i během pobytu v ústavu v čase osobních vycházek anebo na dovolenkách. Přestože jsme předpokládali, že zneužívání návykových látek bude jedním z důvodů, je tato informace dost šokující, když se zamyslíme nad tím, že věkové rozmezí klientů je zpravidla 16 – 18 let. Nejsou to však pouze drogy, s čím mají chlapci problém. Mezi další problémy patří kouření a požívání alkoholických nápojů. V Minimálním preventivním plánu je dokonce uvedeno, že *„Kouření u dětí je vyhodnocováno, jako nejčastější porušení řádu VÚ již dlouhodobě“* (Minimální preventivní program, 2016/2017, s. 5). Alkoholické nápoje chlapci často požívají během osobních vycházek anebo o dovolenkách a ke zjištění dochází právě po jejich příjezdu zpět do výchovného ústavu.

Mohli bychom se domnívat, že příčinou problémů je především rodinné prostředí, ve kterém chlapci vyrůstali nebo vyrůstají. Z dotazníkového šetření totiž víme, že celkem osm chlapců žije pouze s matkou a s oběma rodiči žije pouze jeden chlapec. Tudíž převážná většina klientů zde v ústavu pochází z neúplné rodiny, kde

často chybí mužská (otcovská) výchova. Další problém by mohl spočívat v počtu sourozenců. Celkem deset chlapců uvedlo, že má dva a více sourozenců. Když se zamyslíme nad tím, že většina chlapců žije pouze s matkou, je zcela jisté, že matka je často na své děti sama a mohli bychom tudíž předpokládat, že výchovu tolika dětí sama nezvládá. Doma může často docházet k hádkám nebo ke konfliktům mezi sourozenci a chlapci tyto situace mohou řešit všelijak. Agresí, alkoholem, užíváním návykových látek anebo útěky z domova a s těmito problémy velice často souvisí i záškoláctví. A právě to jsou časté důvody, které způsobují, že chlapci jsou umisťováni do ústavního zařízení.

Každopádně takto nemůžeme zobecňovat závěry, které se týkají klientů umístěných do výchovného ústavu. Naším cílem bylo především nastínit problematiku ústavní a ochranné výchovy v konkrétním ústavním zařízení, v tomto případě ve Výchovném ústavu Obořiště, a poukázat na nejčastější důvody pro umisťování klientů do výchovného ústavu.

9. ZÁVĚR

Dříve je společnost nazývala – mládež mravně vadná, mravně ohrožená, mravně narušená nebo obtížně vychovatelná. Jejich problematikou se zabývalo mnoho oborů od pedopatologie až po speciální pedagogiku. Podobor etopedie, který se skupinou dětí s poruchami chování zabývá dnes, vznikl jako samostatný podobor speciální pedagogiky až v roce 1969. Do té doby byl součástí psychopedie.

Již v první polovině 19. století začaly vznikat instituce, které pečovaly právě o tuto mládež. „Z počátku měly většinou pouze charakter segregální a ochranný; průběžně se jejich cíle projektovaly i do tendence zlepšování celkové situace dětí a mladistvých prostřednictvím vzdělávání“ (Vojtová, 2009, s. 10). Později to byly polepšovny, což byly ústavy pro mládež zločinnou, mravně vadnou a výchovně zanedbanou, a jejich hlavním cílem bylo oddělit mladistvé s trestnou činností od dospělých. V průběhu 19. století byly polepšovny přejmenovány na vychovatelny. První polepšovna pro chlapce i dívky v Čechách vznikla koncem 19. století v Opatovicích, Králíkách a Kostomlatech (Vojtová, 2009). V současné době máme v České republice přibližně 220 ústavních zařízení, z čehož je 33 výchovných ústavů (Český statistický úřad, 2011).

Výchovný ústav Obořiště je jedním z 33 výchovných ústavů, který poskytuje péči mladistvým s poruchami chování, v tomto případě chlapcům, kteří mají nařízenou ústavní výchovu nebo uloženou ochrannou výchovu. Právě ústavní a ochranná výchova jsou pojmy pro lidskou populaci často velmi vzdálené. Lidé jsou o těchto „problémových dětech“ velmi často informováni pouze z médií, a to převážně z reportáží, které nesou titulky – napadl, utekl, přepadl, ubodal. Na základě těchto informací si velice snadno vytvoří předsudky vůči těmto dětem, které jsou ve většině případů negativní. Tím pádem je lidé často velice rychle odsoudí, aniž by věděli, čím vším si tyto děti v životě prošly a jaký je ještě čeká osud.

Jsem velice ráda, že jsem si pro svůj výzkum vybrala právě Výchovný ústav Obořiště. Bylo mi umožněno poznat a přesvědčit se o tom, co obnáší práce speciálního pedagoga, etopeda, vychovatele a učitele v tomto ústavním zařízení. Ale nejdůležitější pro mě bylo setkání s klienty. Pochopila jsem, že chlapce nelze brát jako celek, ale ke každému se musí přistupovat individuálně. A i když to někdy trvá delší dobu, cestu si k sobě vždycky najdou (slova jednoho z učitelů).

Byla bych moc ráda, kdyby tato práce byla přínosem pro mé kolegy, kteří se zajímají o mladistvé s poruchami chování a problematiku ústavní a ochranné výchovy v ústavních zařízeních. A doufám, že by je tato práce mohla inspirovat k tomu, aby se tímto tématem zabývali dále. Já osobně plánuju věnovat se etopedii v navazujícím magisterském studiu a samozřejmě i ve svém budoucím povolání.

10. SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

1. FIRSTOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0
2. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6
3. KALEJA, M. *Determinanty edukace sociálně vyloučených žáků z pohledu speciální pedagogiky*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2014. ISBN 978-80-7464-544-0
4. KALEJA, Martin, Petr ADAMUS, Pavel MÜHLPACHR, Eva ZEŽULKOVÁ. *Etnografie školy jako edukační realita současnosti*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2015. ISBN 978-80-7510-192-1
5. KALEJA, M. *Etopedická propedeutika v inkluzivní speciální pedagogice*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2013. ISBN 978-80-7464-396-5
6. KALEJA, M. *Základy etopedie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2013. ISBN 978-80-7464-271-5
7. SLAVÍKOVÁ, D. *Specializovaná pracoviště pro děti s ústavní výchovou*. Praha, 2014. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
8. SLOMEK, Z. *Etopedie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-86723-84-6
9. SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3
10. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3
11. VAŠÁKOVÁ KRÄNKOVÁ, H. *Střediska výchovné péče – ambulantní, stacionární, internátní*. Praha, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
12. VOJTOVÁ, V. *Kapitoly z etopedie I. Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4573-6

Legislativní dokumenty v platném znění:

13. Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

14. Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže
15. Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

**Interní dokumenty zařízení Výchovný ústav, střední škola a školní jídelna
Obořiště:**

16. Minimální preventivní program 2016 – 2017
17. Vnitřní řád – účinnost od 1. 2. 2017
18. Výroční zpráva o činnosti ve školním roce 2015 – 2016

Elektronické zdroje:

19. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistiky náhradní výchovy v ČR*. [online]. [vyhledáno 2017-04-11]. Dostupné z:
http://www.nahradnirodina.cz/files/File/zrizeni_pro_vykon_ustavni_a_ochranne_vychovy.jpg
20. VANČÁKOVÁ, M. *Institucionální (ústavní) péče o dítě*. [online]. [vyhledáno 2017-01-31]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/cz/nahradni-rodinna-pece/system-nahradni-rodinne-pece-v-cr/institucionalni-ustavni-pece-o-dite/>
21. VÚ OBOŘIŠTĚ. *Výchovný ústav Obořiště – vzdělávání*. [online]. [vyhledáno 2017-02-25]. Dostupné z: <http://www.vychovnyustavoboriste.cz/vzdelavani.html>
22. WHO/ÚZIS ČR. *Aktuální verze MKN-10 v ČR - Poruchy chování a emocí se začátkem obvykle v dětství a v dospívání*. [online]. [vyhledáno 2017-03-08]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/F90-F98.html>

11. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Dotazník

Příloha č. 2 – Denní harmonogram